ABORDAREA LINGVISTICO-PRAGMATICĂ A TRADUCERILOR PROZEI PENTRU COPII SCRISE DE SPIRIDON VANGHELI

LUDMILA ZBANȚ
Universitatea de Stat din Moldova din Chişinău, Republica Moldova

Abstract: This article aims at analysing the strategies applied in the translation of a particular type of literary text, namely children's literature. In spite of some simplistic approaches to the issues arising from the translation of such texts, in reality, the translation of these really special texts requires multiple psycholinguistic, socio-cultural, educational, and emotional skills in order to produce an adaptation of the translated texts, at different levels of intervention in the basic text, which nevertheless should remain "harmless" compared to the message included by the author of the original in the canvas of the created literary work.

Keywords: Spiridon Vangheli, literary translation for children, direct/indirect translation, socio-cultural interferences/discrepancies, translation strategies

Introducere

Operele destinate copiilor sunt parte integrată a literaturii naţionale. Scrierile pentru copii au cunoscut diverse abordări de-a lungul evoluţiei societăţilor. Vom constata că, în timp ce „culturile robuste manifestă un interes tot mai sporit faţă de acest compartiment literar" în tradiţia românească, mai ales în cea din Basarabia, „literatura pentru copii îşi proclamă cu dificultate dreptul la existenţă" (Vrabie 2009, 7), fiind marginalizată o perioadă îndelungată de lumea culturală, când „orice discuţie despre literatura pentru copii are de înfruntat un demers fastidios pentru probarea «apartenenţei» sale la conceptul de «literatură»", afirmă cercetătoarea Diana Vrabie (Vrabie 2009, 9). Dar, totuși, în pofida unei atare atitudini,

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

„Dincolo de statutul controversat şi apartenenţa mereu suspectată, literatura pentru copii din Basarabia va obţine treptat preţuirea binemeritată. Stângace la început, situată în imediata vecinătate a pedagogiei prin conţinutul ostentativ moralizator, concepută într-un registru stilistic al «moldovenismului» rudimentar, ea va tatona toate genurile literare. Cu o eficientă reprezentare în genul liric, literatura pentru copii obţine un profil distinct în genul epic, cu precădere la nivelul prozei scurte. Concizia, flexibilitatea, caracterul alert, disponibilitatea, operativitatea, motivează succesul ei în lectura copiilor" (Vrabie 2015, 4).

Nimeni nu mai pune sub semnul întrebării faptul că literatura pentru copii este o modalitate mai deosebită de reflectare artistică a viziunilor lumii prin prisma unui cititor de o vârstă fragedă, iar această lume are un caracter antropocentric, orientat spre copil sau spre un oarecare personaj cu care se asociază tânărul cititor.

Scrierile pentru copii au, de obicei, forma unor texte scurte, cu personaje clar conturate şi fabula simplă, în care lipseşte elementul tragicului (cel puţin, în tradiţia europeană), căci conştiinţa copilului respinge finalul nefericit, adică, regăsim toate caracteristicile specifice unui basm sau unei poveşti.

Este clar că literatura destinată tânărului cititor are o importanţă educaţională şi estetică deosebită prin contribuția la formarea personalităţii copilului. Probabil anume aceste considerente motivează faptul că acest gen de literatură devine o disciplină tot mai prezentă în cursurile universitare de formare a specialiştilor în domeniul ştiinţelor educaţiei şi a viitorilor profesori de literatură.

O bună parte din textele literare recomandate pentru studii în cadrul acestui curs sunt traduceri din literatura pentru copii care se înscrie în patrimoniul universal. O primă abordare a acestor texte scoate la suprafaţă calitatea traducerilor. Scrierea şi traducerea operelor destinate copiilor sunt două acte în conlucrare strânsă, fiecare necesitând metode şi tehnici particulare în scopul de a-și respecta destinatarul final, iar această condiție înaintează exigențe deosebit de înalte, cu diverse interferențe de domenii implicate.

Cercetătorul francez Bernard Friot vrea să fie mai convingător în acest sens: el operează cu noţiunea de „traduction cibliste" (Friot 2003), punând accentul pe traducerea orientată în exclusivitate spre un destinatar special – copilul. Abordările de acest gen explică necesitatea operării cu strategii centrate pe o reproducere aproape fidelă a conţinutului şi stilului originalului.

În demersul nostru încercăm să punctăm particularitățile de aplicare a principiilor respective în practica traducerii literaturii pentru

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

copii pe un corpus de traduceri în franceză, italiană, engleză și rusă ale nuvelelor scrise de Spiridon Vangheli, autorul deosebit de apreciat de numeroase generaţii de copii din Republica Moldova şi din afara ei.

Literatura pentru copii în Republica Moldova. Spiridon Vangheli – scriitor pentru copii şi al copilăriei

Literatura română din Republica Moldova cunoaşte o evoluţie vizibilă în a doua jumătate a secolului al XX-lea, perioada în care în toate domeniile artei şi culturii predomină realismul socialist, dar, mai ales, la începutul secolului al XXI-lea, fiind construită „pe un fundal proteic, animat de contradicţii şi reconcilieri atât social-politice, cât şi cultural-artistice" (Vrabie 2015, 3). Este perioada marilor contradicţii, condiţionate de ideologia şi doctrinele clasei dominante, impuse în toate domeniile, inclusiv în literatura română din Basarabia, care „rămâne ostatică ideologizării, aderând, previzibil, la criteriile sociopolitice şi etice în detrimentul celor estetice" (Vrabie 2015, 3).

În atmosfera marcată de opresiunea ideologică, literatura pentru copii oferă un refugiu scriitorilor care evită să fie atraşi de tot felul de doctrine ideologice. Ei încearcă să se centreze pe condiţia umană şi să creeze „într-un univers al înstrăinării un câmp securizant de valori" (Cimpoi 1996, 210), să repună în circuit un sistem de valori nepoluate, necontrafăcute, prin viziunea proaspătă a copilului, contribuind astfel la redescoperirea izvoarelor fireşti ale vieţii (Bantoş 2012), lucru totuşi greu de imaginat în spaţiul „sovietic", îmbibat de doctrina comunistă.

În pofida acestei realități, creaţia pentru copii este „unul din prestigioasele compartimente ale literaturii basarabene", „marele mit al literaturii basarabene, fără ca ea să încerce a o priva de dimensiunea existenţială a suferinţei şi înstrăinării", care devine cunoscută şi apreciată departe de hotarele Republicii Moldova, datorită modului „fundamental de a concepe lumea prin prisma universală a copilăriei" (Cimpoi 1996, 209), căci „Copilul este personajul fundamental al literaturii basarabene, **candidul, ingenuul** din proza anilor şaizeci" (210).

În palmaresul promotorilor de vază ai literaturii pentru copii din spaţiul basarabean, un loc aparte îi revine lui Spiridon Vangheli (născut în anul 1932), care face parte din generaţia scriitorilor postbelici, trecută prin mari lipsuri, foamete şi deportări, perioadă caracterizată de academicianul Mihai Cimpoi ca „**paradis pierdut**" (1996, 210). Probabil, evenimentele trăite de viitorul scriitor în frageda copilărie, care rămâne totuşi o amintire luminoasă în memoria lui Spiridon Vangheli, l-au marcat şi l-au motivat definitiv în alegerea

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

sa: să scrie pentru copii, căci acesta este publicul căruia îi consacră întreaga activitate de prozator, traducător, poet şi editor.

Decesul mamei sale, la o răscruce a vieții când viitorul scriitor avea doar 12 ani, l-a maturizat foarte repede: „Atunci a asfinţit copilăria şi adolescenţa mea, a doua zi m-am pomenit înhămat la carul cel mare al vieții", va spune mai târziu scriitorul (*Biobibliografie* 2012, 40). Alături de fraţii săi, îl ajuta pe tata, om gospodar (în condițiile anilor 1940-1950 a fi gospodar însemna a fi dușman al puterii sovietice) şi anume din această cauză hărţuit de reprezentanţii puterii sovietice şi de cei invidioşi. Copiii petreceau o bună parte a timpului „la coliba din Sărături – o oază de lumină în copilăria scriitorului. Păi, că acolo le era via, livada, harbuzăria, aveau fântâna lor, şi se afla nu departe de sat" (*Biobibliografie* 2012, 40). Amintirile despre aceste seri i-au sugerat, fără îndoială, multe idei pe care le adresează mai târziu micilor cititori.

Spiridon Vangheli este un fenomen literar aparte din Basarabia, una „din personalităţile cele mai originale şi complexe în contextul literaturii basarabene pentru copii din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea" (Armaşu-Canţîr 2012, 19), un scriitor prodigios care îşi bucură cititorii cu o vastă varietate de texte.

Debutul scriitoricesc se produce în anul 1962 prin volumul *În ţara fluturilor*, urmat de *Soarele* (1963), *Pe lume* (1964), *Băieţelul din coliba albastră* (1964), *Balade* (1966), *Isprăvile lui Guguţă* (1967), *Ministrul bunelului* (1971), *Guguţă – căpitan de corabie* (1979), *Steaua lui Ciuboţel* (1981), *Calul cu ochii albaştri* (1981), *Guguţă şi prietenii săi* (1983), *Privighetoarea* (1985), *Măria Sa Guguţă* (1989), *Pantalonia – Ţara Piticilor* (1989), *Moara veselă* (1990), *Ghiocica* (1991), *Tatăl lui Guguţă când era mic* (1999), *Copii în cătuşele Siberiei* (2001), *Taina inelului* (piesă, Teatrul municipal de păpuşi „Guguţă") (2003), *Ştrengaria* (2012), *Şi eu sunt Guguţă* (2013), „scrieri ce ne poartă pe undele miraculoase ale copilăriei" (Vrabie 2009, 12).

Pe lângă opera literară, Spiridon Vangheli este unul din coautorii *Abecedarului*, alături de Grigore Vieru (1970, 1980), şi realizator al proiectului de proporţii „Carte de citire şi gândire" (2006) în 4 volume.

Felul de a vedea lucrurile al lui Spiridon Vangheli, de a le povesti altora, scoate la suprafaţă multe asemănări cu scrierile „bădiţei de la Humuleşti". Probabil această comparaţie a motivat-o pe Olguţa Caia, strănepoata lui Ion Creangă, rudă dreaptă cu Vangheli, să se întrebe în textul intitulat „De la bădiţa din Humuleşti – La bădiţa din Chişinău. O sută de ani" despre moştenirea lui Crengă în creaţia lui

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Vangheli (*Biobibliografie* 2012, 22-24). Asemenea lui Ion Creangă, Spiridon Vangheli reuşeşte să creeze un memorabil reprezentant al copilăriei universale, „un arhetip, o esenţă luminoasă a copilului, observată la ora inocenţei" (Şleahtiţchi 2004, 18).

Opera lui Spiridon Vangheli se sprijină pe promovarea valorilor specifice folclorului moldovenesc, dar şi a tradiţiilor literaturii din arealul românesc „prin polarizarea clară în jurul idealului de bine şi rău" (Armaşu-Canţîr 2012, 34), iar personajele create de el au devenit simboluri ale copilului moldovean, fiind confundate cu numele autorului: „Spui, astăzi, Guguţă, şi subînţelegi Spiridon Vangheli" (39), căci personajele literare vangheliene reflectă în lumea imaginarului, aşternută pe numeroasele pagini ale operei sale, trăirile prin care a trecut autorul, într-o simbioză armonioasă a realului şi miticului.

Meritul deosebit al personalităţii şi scriitorului Vangheli constă indubitabil în faptul că pune în valoare psihologia copiilor, scrie cât mai autentic posibil despre lumea lor spirituală, felul de a gândi, ceea ce îi reuşeşte cu succes, iar drept confirmare pot servi numeroasele scrisori primite de-a lungul anilor de la copiii de pretutindeni.

Totodată, Spiridon Vangheli nu se adresează doar copiilor:

> „O carte destinată copilului trebuie să fie interesantă şi pentru adult. Numai aşa îi dai şansă celui mic să se reîntoarcă apoi la carte, numai astfel poţi ieşi la algebra vieţii. Pe de altă parte, adultul tot are nevoie să revină la o carte bună de altădată, astfel îşi alimentează copilul din suflet. Nu-l lasă să moară" (*Biobibliografie* 2012, 38).

Opera lui Spiridon Vangheli în traducere

Harul de povestitor al lui Spiridon Vangheli, care îmbină cu multă abilitate realul şi fantasticul, a cucerit numeroşi cititori de diferite vârste şi a motivat totodată volumul impunător şi diversitatea traducerilor scrierilor sale.

Opera lui Spiridon Vangheli este tradusă în mai mult de 60 de limbi şi i-a adus aprecierea internaţională prin conferirea Diplomei de onoare Andersen în anul 1974. Este laureat al Premiului de Stat al R.S.S.M. (1980), Premiului Ministerului Învăţământului din R.S.S.M. (1982). Vangheli este Maestru Emerit în Artă din R.S.S.M. (1982), a mai obţinut Premiul de stat al U.R.S.S. (1988), are titlul de Scriitor al Poporului (1992), a fost distins cu Ordinul Republicii (1996), este deţinător al Premiului „Ion Creangă" al Academiei Române (1996), al Premiului special al Uniunii Scriitorilor din România (2002), al Marelui Premiu „Ion Creangă" al Salonului Internaţional de Carte

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

pentru Copii (2007). Cărţile *Isprăvile lui Guguţă* şi *Steaua lui Ciuboţel* (în care „Guguţă e fiul bunei credinţe, Ciuboţel e fiul visului şi al dorului […]", afirmă academicianul Cimpoi (1996, 211) au cunoscut versiuni în engleză, franceză, germană, rusă, ucraineană, cehă, slovacă, japoneză, chineză, armeană, letonă, maghiară, bielorusă turcă, lituaniană, bulgară, finlandeză, estonă, arabă, georgiană, hindi, italiană ş.a. în milioane de exemplare (*Dicţionarul scriitorilor români* 2007, 461).

Datorită traducerilor, opera vangheliană cucereşte generaţii şi generaţii de copii din diverse spaţii socioculturale, într-o extindere cronologică de lungă durată.

Vom preciza că aceste traduceri au cunoscut două etape calitativ diferite de abordare a originalului. Prima etapă coincide cu perioada în care Moldova era una din republicile U.R.S.S., perioadă în care era greu de imaginat o traducere în afara controlului organelor de cenzură, subordonate în totalitate politicii promovate de partidul comunist. În această perioadă, orice traducere din limbile de dincolo de „cortina de fier" erau realizate prin intermediul limbii ruse, fiind motivate de necesitatea de a ține sub control impactul ideologic puternic al traducerilor asupra societăţii în întregime sau asupra unor membri ai ei, ceea ce explica, de fapt, trierea şi prelucrarea foarte dură a oricărei informaţii de către organele de partid, care stopau orice pluralism de idei sau discuţii democratice, iar „Calificarea traducătorului era determinată de nivelul la care acesta cunoştea limba rusă, nu limba originalului" (Condrea 2006, 24-26). În contextul analizei traducerilor literare din perioada „sovietică", constatăm o activitate destul de intensă, cel mai mare volum fiind constituit de traducerile din limba rusă. O altă latură importantă a activităţii de traducere din acei ani vizează traducerile din literaturile „popoarelor frăţeşti" din fosta U.R.S.S., realizate tot prin intermediul limbii ruse (Condrea 2006, 28), cu unele excepţii, când, de exemplu, se purcede direct de la textul în română (în condiţiile sociale de atunci este utilizat glosemul „limbă moldovenească"), cum ar fi traducerea în limba franceză a istorioarei *Gougoutsa – capitaine de navire*, realizată în 1979 de compatriotul nostru Mircea Ioniţă, sau traducerea în limba engleză în anul 1987 a nuvelei *The Nichtingale* de Ovidiu Cotelea, tot originar din Basarabia.

Această condiţie explică, în parte, geografia limbilor utilizate în anii 1960-1980 pentru traducerile scrierilor lui Spiridon Vangheli. De altă parte, există încă un argument forte, care motivează interesul pentru opera vangheliană: ea era adresată copiilor şi deci era purtătoare de valori morale şi educaţionale greu de neglijat. Vom mai

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

aminti că majoritatea traducerilor erau efectuate de profesioniştii care proveneau din „republicile surori”, rare sunt cazurile de traduceri realizate de traducătorii din exteriorul U.R.S.S.

Cea de-a doua etapă a traducerii textelor lui Spiridon Vangheli începe odată cu declararea independenţei Republicii Moldova, în anii nouăzeci ai secolului al XX-lea. Această etapă este marcată de schimbări radicale în abordarea textelor de tradus: în primul rând, dispare condiţia pretraducerii în limba rusă; în al doilea rând, apar nume ale traducătorilor venind dintr-un context internaţional. În afară de aceasta, persistă interesul traducerii „interne”, destinate etniilor stabilite în Republica Moldova (armeană, bulgară, găgăuză, rusă, ucraineană).

Consultarea ediţiei biobibliografice a scriitorului oferă informaţii pertinente pentru examinarea dinamicii traducerilor operei lui Spiridon Vangheli în dimensiunea ei temporală, spaţială, precum şi pentru identificarea traducătorilor care s-au manifestat pe acest tărâm.

Primele traduceri sunt realizate în limba rusă, începând cu anul 1962 (traducător R. Olşevschi), urmează altele în 1964, în 1966, 1967, 1969, până în prezent, limba rusă ocupând probabil, cel mai important loc în palmares, fapt uşor de explicat prin statutul ei de „limbă de comunicare între republicile surori” pe care îl deţinea în perioada „sovietică” şi, ulterior, în Republica Moldova, după obținerea independenței și până în prezent, mai fiind încă populată de un număr important de vorbitori de limbă rusă. Pe lângă traducerile în rusă, produse de V. Berestov, Â. Akim ş.a., apar cele în letonă şi lituaniană, inclusiv *Guguces nuotukiai* (*Isprăvile lui Guguţă*), realizată în 1969 de D. Montviliene, urmată în 1974 de *Senelio ministras* (*Ministrul bunelului*) de K. Pundzevičius şi în 1982 de *Guguce – laivo kapitonas*, tot în versiunea în letonă a lui K. Pundzevičius. În 1970 sunt înregistrate primele traduceri în limba ucraineană (făcute de M. Solov’anov, V. Zaporožec’). Ele continuă în anul 1970: *Prigodi hlopčika Guguţe* (*Isprăvile lui Guguţă*) tradusă de M. Pšinka. În anul 1971, apoi în 1977 sunt publicate versiunile traducerii *Hlopčik z blakitnogo kurena* (*Băieţelul din coliba albastră*) a lui V. Zaporožec’. În 1973, traducătorul M. Pšinka lansează *Novi prigodi hlopčika Guguţe* (*Alte isprăvi ale lui Guguţă*), traducere actualizată în 1981, în *Prigodi hlopčika Guguţe*. În 1988 este publicată traducerea în limba ucraineană a lucrării *Hlopčik Čobitok ta ziročka* (*Steaua lui Ciuboţel*) de A. Mastkivskij. Tot în 1971 încep traducerile operei lui Spurudon Vangheli în limba bielorusă: *Prigodi Guguţe* (*Isprăvile lui Guguţă*) de A. Martinovič, care lucrează şi la traducerea *Guguţă – căpitan de corabie*, publicată în 1983.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

În 1971, pe lângă traducerile în rusă şi în ucraineană, văd lumina zilei cele în estoniană (traducător I. Tammsaar). Din 1971 sunt înregistrate traduceri de cărţi în limba letonă: *Gugučes čepure* (*Cuşma lui Guguţă*) în versiunea lui M. Butlere, iar în 1978 – *Gugučes pierdzivojumi* (*Isprăvile lui Guguţă*), realizată de L. Briedis. În 1986, tot L. Briedis traduce *Čabatinš no Dudelčiema* (*Steaua lui Ciuboţel*).

Anul 1972 este marcat de atragerea în circuit a unor limbi noi în traducerea scrierilor lui Spiridon Vangheli: tătară (traducător Z. Nuri), georgiană (traducător K. Tabatadze); nuvela *De unde vin Moşii Crăciuni* a fost tradusă în acest an în limbile arabă, bengali, chineză, coreeană, engleză, finlandeză, germană, hindi, italiană, japoneză, maghiară, mongolă, sârbo-croată, spaniolă, urdu (India), vietnameză. Printre limbile de traducere din acest an citǎm estoniana (I. Rannap traduce *Fănucă şi Moşii Crăciuni*), ucraineana (V. Zaporožec' traduce *Podmetal'šiki; Šipcy dlâ orehov*) şi franceza (traducerea *Les Pères Noël*). În 1973 apare traducerea în limba estoniană *Gugutse seiklused* (*Isprăvile lui Guguţă*) de N. Alver şi nuvela *Banca lui Guguţă* tradusă în limbile arabă, bengali, chineză, coreeană, engleză, finlandeză, franceză, germană, hindi, italiană, japoneză, maghiară, mongolă, sârbo-croată, spaniolă, urdu (India), vietnameză. În următorul an, în aceste limbi este tradusă nuvela *Poştaşul*; H. Iurisson traduce în estoniană *Miniaturile* lui Spiridon Vangheli, iar L. Butkiewicz traduce în franceză nuvela *Banca lui Guguţă*. Anul 1976 vede ieşite de sub tipar traducerile în letonă (*Guguce, Guguc čepure* şi *Stalla Palaidnibas* făcute de L. Briedis); traducerea în azerbaidjană a nuvelei *Guguţă – căpitan de corabie* şi în kazahă a nuvelei *În pădure*; traducerea în engleză pentru *Guguzes gift* realizată de M. Morton, probabil o traducere indirectă din rusă (pentru definiția noțiunii a se vedea: Lungu Badea 2012, 159), traducătoarea fiind o bună cunoscătoare de limba rusă, în plus există mai multe opere traduse din rusă semnate de această autoare.

Anul 1977 vine cu noi traduceri: în kirghiză, a nuvelei *Banca lui Guguţă*, câteva nuvele sunt traduse în estoniană, letonă, lituaniană, rusă, ucraineană. În 1978 apar primele traduceri în limba iacută, continuă traducerile în estonă, letonă, rusă, ucraineană. În 1980 vede lumina tiparului traducerea în rusă a cărţii *Guguţă – kapitan korabla* (*Guguţă – căpitan de corabie*), realizată din nou de V. Berestov, care, astfel, devine traducătorul cel mai fidel al operei lui Spiridon Vangheli în limba rusă.

Şi anul 1981 este unul propice pentru noi limbi atrase în orbita traducerilor operei vangheliene: alături de rusă, găsim nuvele în avară, finlandeză, kirghiză, lacă, maghiară, tadjică. Anul 1982 aduce o

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

diversitate mare de limbi spre care sunt realizate traduceri din opera lui Vangheli: azerbaidjană, estoniană, letonă, maghiară, rusă, ucraineană, extinse şi spre anul 1983, alături de engleză, franceză, germană, japoneză, poloneză, spaniolă, turkmenă. În 1984 apar mai multe traduceri în limba estoniană realizate de A. Iaaksoo (*Bunelul*, *Clopoţel*, *Cocostârcii*, *Omul de zăpadă*, *Vanaisa*); I. Petrovatz traduce în maghiară nuvela *Cum o învaţă Guguţă pe mama să meargă pe bicicletă*; S. Matsuya traduce în japoneză *Frizerul*. Anul 1986 înregistrează traduceri în limbile bielorusă şi cehă *Guguc a snehulâči*; apar noi traduceri în limbile engleză, franceză, germană, italiană, kazahă, maghiară, spaniolă. În 1988, L. Gogohia traduce în georgiană cartea *Guguţă şi Ciuboţel*; tot în acest an apare traducerea în lituaniană a *Čiubatuko žvajgžde* (*Steaua lui Ciuboţel*), realizată de V. Matulevičius. În 1997 sunt înregistrate primele traduceri în limba găgăuză *Paduun musaafiri* şi *Kelebek memleketindă* de K. Vasilioglu; mai multe traduceri în găgăuză sunt realizate în 2004 şi 2005. Anul 1994 este marcat de traducerea în italiană *Gugu* realizată de B. Masini. În anul 2009, Hang Zhou traduce în chineză cărţile *Isprăvile lui Guguţă*, *Steaua lui Ciuboţel*, iar în 2010 apar noi traduceri realizate din română în germană de Dagmar Kresse *Guguzes Schulbank*, *Der Brieftrager: (prosa, deutsch);* M. Morton traduce noi lucrări în engleză. În 2011 apar traduceri în găgăuză, bulgară şi ucraineană – limbi vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

Din lista incompletă a textelor şi limbilor spre care au fost traduse scrierile lui Spiridon Vangheli apare foarte clar dimensiunea popularităţii scrierilor sale la cititorii de toate vârstele şi care aparţin diverselor spaţii geografice şi culturale. Scriitorul basarabean este un adevărat ambasador al meleagurilor natale, care atrage numeroşi admiratori de pretutindeni prin simbioza realului şi fantasticului, a comicului şi esteticului, reunite pe paginile cărţilor sale. Nu vom exclude din lista componentelor succesului acestor scrieri pe cea a calităţii traducerilor, îngrijită şi multiplicată de traducătorii operei vangeliene.

Totuşi, cea mai mare şi mai importantă reuşită a scriitorului Vangheli este traducerea realizată din limba copilului matur pe care o trăieşte în prezent, prin limba copilului de altă dată, pe care a cunoscut-o când era mic, spre „limba” (adica mentalitatea) dintotdeauna a copiilor. El a abolit distanţa care separă vârstele, rămânând totodată fidel copilăriei, asigurându-şi astfel marele succes şi aprecierea destinatarilor săi cei mai importanţi – copiii.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

O abordare pragmatică a traducerilor operei lui Vangheli

Abordarea pragmatică a operei lui Vangheli reconfirmă ideea că presupusa simplitate a traducerii literaturii pentru copii este doar o iluzie, căci atare texte oglindesc, mai întâi de toate, empatia simţită de scriitor pentru publicul său; de aceea ele sunt împânzite de tot genul de aprecieri, conţin numeroase descrieri ale emoţiilor, redate prin variate procedee stilistice, toate asigurându-i dinamismul şi expresivitatea. În plus, literatura pentru copii moşteneşte tradiţiile basmelor şi ale poveştilor, adică ea trebuie să fie clară şi pe înţelesul principalului său lector, păstrându-şi totodată deschiderea spre un public mai vast. În acelaşi timp, este greu de imaginat o literatură pentru copii din care ar lipsi aspectul educativ. Toate împreună, suprapuse tendinţei de a restabili cu maximă fidelitate sensurile originalului, marcate deseori de constrângeri lingvistice şi culturale, pun în faţa traducătorului o serie de probleme a căror soluţionare necesită multă abilitate şi creativitate.

Dar cum ar putea fi înțeleasă creativitatea în contextul traducerii literare pentru copii? Abordarea filosofică a problematicii schimbărilor lingvistice accentuează condiţia că limbajul aparţine lumii culturii şi libertăţii, care se sprijină pe activităţile productive intenţionale ale omului, ele fiind în mare parte creative. În acest context, marele lingvist Eugeniu Coşeriu subliniază în mod expres că:

> „Prin *creativitate* înțelegem o productivitate care comportă două sensuri: productivitate în raport cu „obiectele" produse și creativitate în raport cu procedeele de producere corespondente (ce pot fi ele însele «produse»). Deci creativitatea este proprietatea activităților umane care nu numai că aplică reguli de producere, ci, în același timp, le modifică" (Coșeriu 2009, 318).

Traducerea unor texte cu o vizibilă dominantă a culturii obligă traducătorul să aplice procedeele de producere corespondente, să fie creator al unui produs în care sunt păstrate aceste marcaje ale culturii-sursă, dar adaptate la un destinatar dintr-o altă cultură.

Discipolul lui Eugeniu Coşeriu, cercetătorul german Johannes Kabatek, dezvoltă aceste idei, afirmând că „Limbajul în forma unei limbi particulare îi dă şi îl condamnă pe om la libertate", în condiţia în care în orice limbă coexistă universalitatea şi particularitatea, totodată nu putem neglija condiția că „un fapt universal este, de asemenea, că limba particulară este nu numai un exemplar al universalităţii, ci oferă o viziune particulară a lumii care este diferită de celelalte şi care nu se poate cuprinde în totalitatea sa plecând de la universalitate" (Kabatek 2015, 53). Astel, Kabatek pune în valoare două dimensiuni importante

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

ale comunicării interculturale, cea universală și cea legată de o cultură concretă, ambele având o încărcătură particulară în procesul traducerii.

Analiza viziunilor lui Coșeriu asupra universaliilor, aplicată la procesul traducerii, inclusiv a celei literare, a contribuit la înțelegerea faptului că toate universaliile sunt, mai întâi de toate, posibile, adică:

> „Il s'agit des systèmes possibles qui sont indépendants des langues. Les universaux font partie de l'univers total qui est la plus grande classe d'équivalences. A l'intérieur de ces systèmes fonctionne le duo Ensemble/Elément où «A et B ne sont pas la même chose au sens de l'Identitémais sont la même chose au sens de l'Equivalence»,ce qui est le résultat des raisonnements en logique fractale" (*Identité et Equivalence, Négation et Alternation*. A se vedea, de asemenea: Zbanţ, Gheorghiţă, Zbanţ 2015).

Această universalitate stă la baza transferului oricăror tipuri de texte, asigurând procesul traducerii ca atare.

Cercetările ştiinţifice, practica analitică şi descriptivă transformă orice limbă într-un obiect, ceea ce permite observarea ei şi identificarea „produselor de limbaj" (Coşeriu 2009, 319). Printre ele se regăsește traducerea-produs, a cărei elaborare necesită păstrarea legăturii cu realitatea socioculturală a limbii respective. Totodată, schimbarea lingvistică, generată de transferul dintr-o limbă-cultură în alta, presupune neapărat inovaţie şi adoptare, rezultate dintr-o activitate individuală, subiectivă – cea a traducătorului. Calitatea produsului obţinut în urma acestei schimbări depinde de totalitatea competenţelor de ordin comunicativ, cultural, lingvistic, strategic ce se conţin în bagajul intelectual şi profesional al subiectului traducător, de capacitatea lui de a răspunde condiţiilor concrete de realizare a traducerilor, inclusiv de corectitudinea lingvistică co-raportată la destinatarul traducerii.

În rândurile consacrate corectitudinii lingvistice, Eugeniu Coşeriu susţine că ea nu se opune acceptabilităţii, fiind, de fapt una din formele acesteia, iar „judecăţile despre corectitudine, ca şi alte judecăţi despre acceptabilitate, sunt valabile pentru limba ca activitate (*deci şi pentru traducere, L.Z.*), nu pentru limba ca tip de cunoaştere, adică, pentru aşa-numita „performanţă", şi nu pentru „competenţă": competenţa este criteriul, nu obiectul judecăţilor" (Coşeriu 2009, 315). Altfel spus, compararea efectelor de respectare a normelor caracteristice limbii-sursă cu cele din limba-ţintă „este o problemă de acceptabilitate a vorbirii la nivelul şi din punctul de vedere al unei limbi anume", expresiile „corecte" corespund cunoaşterii idiomatice

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

respective (Coşeriu 2009, 315). În contextul celor afirmate, înțelegem totuși că, în traducerea literaturii pentru copii, nu este vorba doar despre o simplă acceptabilitate a formelor „corecte" în limba-ţintă, ele fiind insuficiente pentru a răspunde așteptărilor destinatarului-copil.

Exemplele ce urmează arată cu prisosinţă necesitatea de a lua în calcul numeroase elemente ce ţin de dimensiunea pragmatică a realizării unei traduceri, adică este vorba despre situaţia concretă de comunicare caracteristică spaţiului geografic şi social, ancorată la dimensiunea cronologică respectivă, atât a producerii originalului, cât și a traducerii (traducerilor) acestuia. Nu poate fi neglijată mentalitatea unui copil, felul său de a vedea lumea reală, îmbinând-o cu cea imaginată.

În blocul 1 de exemple, observăm încercarea traducătorilor de a respecta nivelul mentalității de vârstă şi capacitatea de receptare a informației de către cititorul – copil, care este format într-un anumit spațiu cultural. Dinamica evenimentelor descrise în fragmentul de mai jos prin fraze scurte, este susţinută în textul original şi în traduceri prin utilizarea formelor verbale, prin dialogul reluat în fiecare text, care încearcă (dar reuşeşte la un grad diferit) să pună în valoare stilul familiar al comunicării.

Blocul 1 de exemple:

Originalul în română	A doua zi Guguţă se scoală cu noaptea în cap, iese în vîrful picioarelor afară şi dă mîncare la oi. Cînd a venit tata cu un snop de ciocleji, băiatul mergea călare pe berbec prin ocol. - *Tu eşti, bre*? - *A, bună dimineaţa, tată*! şi i-a făcut semn să ducă cioclejii la loc (55).
Traducerea în franceză	Le lendemain Gougoutsa se leva de bonne heure, sortit à pas de loup de la maison et donna à manger aux brebis. Quand le père vint dans l'enclos, une gerbe de fourrage sous le bras, Gougoutsa était déjà à cheval sur un mouton. - *Hé, c'est donc toi?* - Ah! bonjour, père! et il lui fit signe de reporter la gerbe à sa place (4).
Traducerea în italiană	**Fragmentul este omis**
Traducerea	Very early the other morning he had tiptoed into the

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

în engleză	yard and quietly fed the sheep. By the time his father had come outside, Guguze had already finished feeding the animals and was riding a big ram around the sheep pen. "*Good morning, Guguze,"* Father had said. "*Hi, Papa*," Guguze had said, motioning to his father to take back the feed he was carrying to the sheep pen.
Traducerea în rusă	Утром Гугуцэ поднялся раньше всех, вышел на цыпочках во двор и потихоньку накормил овец. Отец приходит, а Гугуцэ уже катается по загону верхом на баране. *— Доброе утро, Гугуцэ*! *— А-а! Привет, отец*! — и машет рукою: неси, мол, корм обратно (4).

Vorbim în această situație despre unele aspecte gramaticale ale traducerii, mai exact despre o schimbare importantă în utilizarea timpului verbelor: în original fragmentul debutează cu verbele la prezent (*se scoală, iese, dă*), iar acţiunile ce urmează sunt descrise prin forme verbale la trecut *(a venit, mergea, a făcut semn*). În limba rusă ordinea de utilizare a formelor verbale merge de la trecut spre prezent (*поднялся, вышел, накормил/приходит, катается, машет*). În limba engleză sunt utilizate formele verbale la trecut. Totodată, folosirea perfectului simplu în versiunea în limba franceză (probabil în intenția de a respecta riguros normele clasice ale francezei, aplicate la comunicarea în scris) ştirbeşte din efectul comunicativ din original, în care este inclus un dialog între tată și fiu, dialog ce aparține stilului familiar, redat, credem, mai reușit în traducerea în rusă. Pentru a selecta echivalențele adecvate ale formelor verbale, trebuie reunite mai multe condiții care ar transmite registrul stilistic al acțiunilor descrise în original, respectând conținutul lor lexical, desfășurarea în timp și în spațiu, păstrarea adaptării textului la competențele de comunicare ale unui copil, adică respectarea dimensiunii pragmatice a situației concrete, inclusiv prin formele de adresare tată – fiu, specifice fiecărei societăți: în română: - *Tu eşti, bre*? - *A, bună dimineaţa, tată*!; în franceză *Hé, c'est donc toi? Ah! bonjour, père*. – în ambele limbi este exprimat clar respectul copilului față de tatăl său. În engleză și rusă rolurile sunt întrucâtva inversate, căci copilul este cel care il salută mai familiar pe tatăl său: "*Good morning, Guguze,"* Father had said. "*Hi, Papa*,"; *Доброе утро, Гугуцэ*! *— А-а! Привет, отец*!

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Este evident că, atunci când vorbim despre textele pentru copii şi despre transferul lor dintr-o limbă cultură-sursă în una ţintă, mai este nevoie de o altă componentă deosebit de importantă pentru procesul traducerii textelor destinate copiilor, scoasă la suprafaţă tot de Eugeniu Coşeriu: ea ţine de cunoaşterea elocuţională şi expresivă. Pornind de la exemplele extrase din textul original în limba română şi din traducerile acestora în engleză, franceză, italiană şi rusă, am încercat să urmărim cu un ochi critico-binevoitor, modul în care sunt transferate mesajele ce conţin diverse structuri elocuţionale şi să comparăm efectele pragmatice ale situaţiilor descrise în original cu cele obţinute în traducere.

Amintim în acest sens aprecierile aduse de către academicianul Mihai Cimpoi creaţiei lui Spiridon Vangheli. Criticul literar afirmă că:

> „Spiridon Vangheli este înzestrat cu darul de a satisface setea de epic şi de fantastic prin câteva întâmplări obişnuite, de a se folosi doar de câteva elemente ale realului pentru a crea o atmosferă poetică. Naratorul procedează la o personalizare a eroului, el devenind prin rolul deosebit care i se acordă de către adulţi „Măria Sa Guguţă". În ultimă analiză, fantasticul nu este decât realul care, angajat în joc, este trăit cu intensitate şi „reparat" în sensul dorinţei copilului" (Cimpoi 1996, 211).

Traducerea textului marcat de o asemenea „încărcătură" necesită multiple strategii de selectare a echivalentului potrivit: lexicale, sintactice, dar, mai ales pragmatice, căci, după cum am menționat, o simplă adaptare doar la nivel lingvistic, oricât de bine s-ar înscrie ea în normele unei limbi concrete, poate să nu corespundă de departe aşteptărilor destinatarului-copil. Pentru a păstra şi amplifica acest interes, traducătorul trebuie să vibreze în unison cu scriitorul, ambii fiind conştienţi de faptul că destinatarii creaţiei lor fac abia primii paşi în lumea literaturii artistice şi că există riscul de a şterge acest interes propunând copiilor un text prea complicat.

Cele trei tipuri de competenţe (Coşeriu 2009, 13; 260-274): elocuţională, abordată în planul universal al vorbirii, cea idiomatică, înscrisă în funcţionarea limbilor particulare şi cea expresivă, exteriorizată în planul discursului, generează trei tipuri de discursuri care se coagulează original în conţinuturile textelor pentru copii, iar sarcina traducătorului constă în a le re-ţese cu maximă abilitate în canavaua traducerii. Pentru a reuşi acest demers, traducătorul va recurge, printre altele, la competenţa elocuţională, care presupune familiarizarea cu specificul „fundalului" gândirii şi vorbirii unui copil.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Este o abordare universală, în afara funcţionării limbilor particulare, al cărei joc şi efecte discursive trebuie să se regăsească în traducere.

Am încercat să comparăm felul în care traducătorii au găsit soluţii pentru traducerea istorioarelor inventate de Spiridon Vangheli în cele patru versiuni analizate. Un factor important al reușitei traducerii este personalitatea traducătorului, experiența sa profesională, cunoașterea limbilor ș.a.

Amintim că am operat cu traducerea în limba engleză făcută în SUA, în anul 1977, de Miriam Morton. Născută în Rusia în anul 1920, ea a emigrat mai târziu în SUA unde a fost apreciată pentru activitatea sa de editor şi de traducător în engleză din limbile rusă şi franceză, inclusiv a literaturii pentru copii.

Traducerea în limba franceză, folosită în analizele din corpusul faptic, este realizată în anul 1979 de Mircea Ioniţă, profesor de limbă franceză la Universitatea Pedagogică de Stat „Alecu Russo" din Bălţi, cercetător în domeniul filologiei.

Traducerea în limba rusă, datând cu anul 1987, îi aparţine lui Valentin Berestov, cunoscut poet, scriitor, traducător rus, care şi-a consacrat o mare parte a activităţii profesionale scrierii şi traducerii poeziei şi prozei pentru copii.

Traducerea în limba italiană, publicată în anul 1994, este realizată de Beatrice Masini, jurnalistă, editor şi traducător. Ea scrie cărţi pentru copii şi adolescenţi; opera sa este tradusă în mai mult de douăzeci de limbi; este câştigătoare a premiului Pippi, a premiului Elsa Morante Ragazzi şi a premiului Andersen ca cel mai bun autor pentru copii al anului 2004.

Din informaţia succintă despre fiecare traducător observăm că toţi, cu excepţia profesorului Mircea Ioniţă, fie au fost scriitori pentru copii, fie au tradus literatura pentru copii. Această constatare nu este întâmplătoare, ci confirmă condiția că personalitatea lingvistică şi culturală a traducătorilor reprezintă o componentă foarte importantă în procesul de traducere a literaturii pentru copii. De fapt, este valorizată capacitatea unei comunicări interculturale, generate de procesul traducerii, în care unul dintre participanții la dialog este un copil. În aceste condiții vorbim despre o capacitate sporită a traducătorilor de a se familiariza cu literatura pentru copii prin activitatea de scriere sau de traducere, de a sesiza gradul necesar de adaptare a textului literar la psihologia unui copil, parte a unei societăţi diferite de cea în care a fost scris originalul, de a simţi lumea copilului dincolo de textul de tradus, păstrându-i simplitatea, optimismul şi curăţenia şi de a rămâne totodată invizibil în calitate de persoană matură care lucrează pentru

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

cei mai mici – toate precondiţiile enumerate contribuie simţitor la corelarea produsului final cu aşteptările cititorului în formare.

Literatura pentru copii este puternic ancorată de societatea din care vine, iar traducerea ei este, de cele mai multe ori, o adaptare, chiar o re-scriere şi re-facere a conţinutului şi a formei originalului. Ceea ce rămâne comun, într-un fel ceva universal – este condiţia operării cu un limbaj simplu, dinamic, marcat de un colorit stilistic emoţional, cu un personaj central îndrăgit de cititori, care le exteriorizează felul de a vedea şi a aprecia lumea din jur. Este tocmai cazul lui Guguţă, unul din personajele principale a scrierilor lui Spiridon Vangheli, un copil care vine din universul rustic, mai exact din satul Trei Iezi, iar toate aventurile lui Guguţă îl prezintă în raport cu familia, rudele şi consătenii săi. Este vorba despre un băieţel optimist, inteligent şi destul de îndrăzneţ, care întruchipează lumea feerică a copilăriei.

Compararea originalului cu traducerile oferă un spaţiu generos pentru analiza strategiilor abordate de către traducători pe fundalul unor principii generale, menite să optimizeze întregul proces de traducere. Totodată înţelegem că traducerea literaturii pentru copii nu poate ieși din cadrul ideologic, moral şi estetic al polisistemului literar şi traductologic.

Analiza traducerilor povestioarelor scrise pentru copii de Spiridon Vangheli permite să constatăm chiar de la bun început că fiecare versiune conţine un grad mai mare sau mic de adaptare a originalului la realitatea cunoscută de micii destinatari ai limbilor concrete. Acest grad de adaptare se înscrie în parametrii situaţiei pragmatice în care a fost realizată o traducere sau alta. Vom menţiona că adaptarea se operează atât la nivel verbal, cât şi la cel nonverbal, adică în prezentarea grafică a volumelor. Prezenţa imaginilor creează dificultăţi suplimentare în traducerea literaturii pentru copii, mai ales în cazurile când conținutul este strâns legat de imagine, de exemplu în istorioara „Cușma lui Guguță”.

De cele mai multe ori desenele sunt purtătoare de informaţie conotativă ce ţine de aspectul cultural, estetic, psihologic. Tendinţa generală este de a păstra ilustraţiile în textele traduse, asigurând astfel un transfer mai amplu al informaţiei generale, a tonalităţii textului original. Totuşi există situaţii când această strategie este inacceptabilă, căci, deseori, ilustraţiile folosite în textele pentru copii pierd din pertinenţa lor informativă din cauza că aceeaşi imagine semnifică ceva diferit sau chiar nu transmite nimic pertinent destinatarului în cultura-ţintă.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Desenele care însoţesc traducerile textelor vangheliene reflectă, mai întâi de toate, opţiunea editorilor, dorinţa lor fie de a păstra „ecoul” originalului, fie de a-l reduce la zero. Amintim că volumul în original conţine imagini perfecte ale realităţii rustice caracteristice Moldovei, adică toate personajele poartă haine naţionale, multe nuvele reproduc textual şi iconic imagini ale satului moldovenesc, ale tradiţiilor naţionale, în particular ale celor ce ţin de sărbătorile de iarnă ş.a.

În versiunea în limba franceză, realizată de Mircea Ioniţă, traducător autohton, regăsim desene realizate de pictorul moldovean Igor Vieru, care păstrează numeroase elemente ale portului naţional moldovenesc, dar le adaptează într-un fel la un stil mai neutru, adică la un cititor care vine dintr-o altă cultură decât cea moldovenească.

Volumul tradus în SUA a fost ilustrat cu multă grijă de Trina Shart Hyman, care a respectat stilul naţional moldovenesc, adaptat la capacităţile de interpretare ale unui copil american. Pe fiecare pagină a volumului dat textul are un cadru sugestiv care înglobează reuşit elemente ale realităţilor etnoculturale moldoveneşti, alături de imagini ce reproduc parţial informaţiile de bază ale conţinutului nuvelei concrete. Probabil acest cadru-ornament explică absenţa numerotării paginilor în volum, care nu are prea mare importanță pentru un copil.

Cea „mai radicală” adaptare a ilustraţiilor şi a conţinutului textelor traduse o înregistrăm în traducerea în limba italiană. Ilustraţiile pictate de Marcella Brancaforte nu conţin nicio aluzie la realitatea moldovenească, fiind întru totul adaptate pentru a fi receptate de un mic cititor italian, până şi „vestita” cuşmă ţuguiată a lui Guguţă, confecţionată din blană de oaie, este înlocuită de autoarea imaginilor prin una, mai degrabă cu un specific cultural rusesc (un argument în plus pentru a considera traducerea în italiană ca una indirectă, realizată prin intermediul limbii ruse). În textul tradus în italiană sunt „șterse” la fel multe situaţii vădit axate pe realitatea moldovenească, astfel textul devenind trunchiat ca formă şi conţinut, un fel de adaptare și nu o traducere ca atare.

În linii generale, credem că succesul traducerii literaturii pentru copii este asigurat prin echilibrarea co-raportului conţinut – creativitate – simplitate – „libertate” în alegerea materialului lingvistic și semantic. Această balansare motivează aplicarea strategiilor de traducere de ordin lexical, sintactic, textual (împrumuturi şi calcuri, transpoziţii, schimbări de la o unitate la alta, schimbări de structură a unităţilor de diferit volum; schimbări care ţin de coeziunea textului; schimbări ale modului de exprimare oscilând de la un nivel la altul; schimbări de ordin retoric), a strategiilor semantice (sinonimia;

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

antonimia; hiponimia; modificarea gradului de abstractizare al textului; schimbarea de distribuţie; parafrazarea; schimbarea figurilor de stil ş.a.) sau ale celor pragmatice (culturale, schimbarea gradului de înţelegere a textului făcând mesajul mai explicit sau mai implicit; omiterea sau adăugarea unor informaţii; schimbări interpersonale; schimbări ilocuţionare; schimbări de coerenţă şi traduceri care schimbă gradul de vizibilitate al textului) (mai multe detalii: Groparu-Spiţă 2011).

Să urmărim în câteva blocuri de exemple strategiile de selectare a materialului lingvistic şi alegerea procedeelor sintactice şi semantice de traducere (ele interferează frecvent într-un text).

Blocul 2 de exemple:

Originalul în română	Iarna l-a găsit sub *cuşmă* în satul Trei-Iezi. I-a plăcut mătuşii Ierne băieţelul (54).
Traducerea în franceză	L'hiver le surprit sous son *bonnet de fourrure* dans le village de Trois-Chevreaux: le petit garçon plut beaucoup à tante Hiver (3).
Comentariu	În limba franceză este calchiată denumirea satului (*Trei-Iezi – Trois-Chevreaux*). Lexemul *cuşmă* nu este tradus pur și simplu prin lexemul generic *chapeau*, ci perifrastic, prin *bonnet de fourrure*, precizând că este vorba anume despre o cușmă pentru timpul rece și, astfel, evidențiind caracteristici importante care sunt valorificate în mai multe episoade și nuvele cu implicarea cușmei lui Guguță (încălzește iarna copii pe drum de la școală, protejază un sat întreg de frig etc.).
Traducerea în italiană	**Fragmentul este omis** Probabil, alegerea traducătoarei este dictată de mai mulți factori: credem că este vorba despre o simplificare și o adaptare importantă a textului original la mentalitatea unui copil italian. Nuvela începe cu dialogul între tată și Guguță, fiind omisă descrierea satului și a cușmei lui Guguță prin care demarează textul în original. Probabil este vorba despre o condiție de volum impusă de editorii volumului.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Traducerea în engleză	Guguze had just on his tall, *fur hat* for the first time that year, when Winter came. It was clear that Winter liked both Guguze and his lambs' – wool hat.
Comentariu	În limba engleză este omis fragmentul în care se conţine denumirea satului *Trei-Iezi*, ceea ce poate fi rezultatul unor dubii în alegerea unei variante potrivite mentalității unui copil englez pentru care noțiunea de *ed* nu este pertinentă. Lexemul *cuşmă* este tradus perifrastic – *fur hat*. Credem că este un echivalent reușit care conține semele informative ale cuvântului din original.
Traducerea în rusă	Не успел Гугуцэ надеть свою *большую зимнюю шапку*, а зима уже тут как тут. Видно, понравились ей мальчик и его шапка (3).
Comentariu	În limba rusă este omis fragmentul în care se conţine denumirea satului, posibil din dorința de a exclude anumite ambiguități semantice generate de lexemul *ed* – *козлик*, diminutiv al lexemului *козёл*, sub influența conotației negative a lexemului *козёл* în limbajul familial (nemernic, prost ș.a.). Lexemul *cuşmă* este tradus perifrastic – *большую зимнюю шапку*, adică o cușmă mare de iarnă, fără a preciza din ce material este fabricată, nici forma ei, importantă totuși pentru unele episoade descrise în original.

Alegerea procedeului de traducere perifrastică a lexemului *cuşmă* este probabil motivată de imaginile din textul original, din care desprindem că este vorba despre o căciulă fabricată din blană de oaie. Dicţionarele de limbă oferă aceeași informaţie.

Renunţarea la folosirea în traducere a denumirii satului de baştină a lui Guguță este una intenţionată şi pune în valoare orientarea spre destinatarul dintr-o altă cultură pentru care această informaţie pare a nu fi pertinentă.

În blocul 3 de exemple observăm schimbări la nivel structural, marcat prin omisiuni, şi la cel semantic, prin felul de a traduce unele interjecţii (*„Рос!" – „Vlan!" – Хлопнул Гугуцэ себя по лбу*) sau chiar tendința de ale exclude totalmente din context sau de a le înlocui printr-un material care explicitează semnificația interjecției, adică este vorba despre o supratraducere.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Blocul 3 de exemple:

Originalul în română	Numai o dată l-a făcut de ruşine. *Cîte nu-i făgăduia la poarta şcolii şi cum n-o netezea Guguţă – degeaba, cuşma nu se făcea mai mare*. Era tocmai un ger că a răguşit clopoţelul şcolii, iar în satul Trei Iezi nu auzeai un cîine hămăind. Abia ajuns în ogradă, Guguţă şi-a dat seama ce e la mijloc – uitase în dimineaţa aceea să dea mîncare la oi. *„Poc!" îşi trage atunci o sfîrlă în frunte, ca să ţină minte ce are de făcut*. *Şi cuşma nu-i mai făcea mofturi* (56).
Traducerea în franceză	Une seule fois le bonnet lui joua un mauvais tour. *À la porte cochère de l'école Gougoutsa lui promit monts et merveilles, il le caressait, mais c'était en vain: le bonnet ne voulait pas grandir*. Et ce jour-là il faisait si froid que la clochette de l'école s'enroua, et les chiens des Trois-Chevreaux n'aboyaient pas. Arrivé dans la cour, Gougoutsa se rendit compte de ce qu'il y avait: le matin il avait oublié de donner à manger aux brebis. *„Vlan!"* s'appliqua-t-il une chiquenaude sur le front pour qu'il n'oubliât plus ce qu'il avait à faire. Et le bonnet ne fit plus des siennes (5-6).
Comentariu	Versiunea în limba franceză reia, în general, toate ideile din textul original. Observăm, totuşi, o schimbare substanţială de stil, care se explică prin străduința traducătorului de a respecta cu maximă fidelitate normele limbii franceze scrise, utilizând în permanență forme verbale de perfect simplu (*joua, s'enroua, rendit, s'appliqua-t-il* – cu inversia subiect-predicat), sau de subjonctiv (*pour qu'il n'oubliât*), ceea ce nu este deloc caracteristic stilului de comunicare al unui copil. Este destul de sofisticată structura frazei: *Et le bonnet ne fit plus des siennes*, e greu de imaginat ca un copil să folosească astfel de structuri.
Traducerea în italiană	Poi viene il grande gelo. È l'inverno più freddo che sia mai capitato. I cani non abbaiano più perché hanno mal di gola. Il campanello della scuola non suona più perché gli è andata via la voce (18).

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Comentariu	În traducerea în limba italiană înregistrăm o adaptare prin reducerea substanţială a volumului informativ al textului original. Traducătoarea a intervenit masiv în conţinut, astfel, mesajul tradus diferă foarte mult de original, nu regăsim elementele de personificare a căciulii şi dialogul prin care Guguţă încearcă să o roage să crească (*Numai o dată l-a făcut de ruşine. Cîte nu-i făgăduia la poarta şcolii şi cum n-o netezea Guguţă – degeaba, cuşma nu se făcea mai mare*). Lipseşte momentul educativ care transmite mesajul despre necesitatea de a-şi respecta obligaţiunile, adică de a munci pentru a putea beneficia de ceva, respectiv, nu este tradusă nici interjecția. (*Abia ajuns în ogradă, Guguţă şi-a dat seama ce e la mijloc – uitase în dimineaţa aceea să dea mîncare la oi. „Poc!" îşi trage atunci o sfîrlă în frunte, ca să ţină minte ce are de făcut. Şi cuşma nu-i mai făcea mofturi*).
Traducerea în engleză	**Fragmentul este omis** Cauzele omiterii fragmentului ar putea fi tot tendința traducătoarei de a adapta textul la mentalitatea copilului englez, adică excluderea detaliilor ce descriu niște realități cotidiene ale unui sat moldovenesc, căci, din punctul de vedere al selectării echivalenților în procesul traducerii – nu se conturează dificultăți prea mari. Un alt motiv ar putea fi spațiul redus rezervat publicației, ceea ce obligă traducătorul să reducă din volumul textului.
Traducerea în rusă	Но однажды шапка подвела мальчика. *Он ей и то обещал, и другое, и гладил её, и упрашивал — не растёт шапка*. И надо же было этому случиться как раз тогда, когда от мороза в школе звонок охрип и во всём селе Трое Козлят ни одна собака лаять не могла. Пришёл Гугуцэ домой и всё понял: он же утром овец не накормил! Хлопнул Гугуцэ себя по лбу — *не забывай про дела*. И шапка опять стала его слушаться (5).
Comentariu	Interjecția din original *„Poc!"* este redată în rusă contextual – *Хлопнул Гугуцэ себя по лбу — не забывай про дела* [*nu uita ce trebuie să faci!*]. Traducătorul a recurs la explicitarea sensului interjecției.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Necesitatea găsirii soluţiilor creative de traducere, adică adaptarea la sistemul gramatical al limbii respective, procedeele de traducere a unor interjecții și a modalității de comunicare copil – matur, mai este condiționată de caracterul ludic al limbajului folosit în literatura pentru copii, bazat pe efectele sonore, jocul de cuvinte, utilizarea tropilor, iar perspectiva abordării traductologice a acestora este pluridisciplinară, centrată pe nivelul cognitiv, psihologic, social, artistic, literar. În textele pentru copii atare elemente pot fi reprezentate prin interjecții, cântece de leagăn, cimilituri etc.

Elementele feerice din textele vangheliene sunt reconstituite destul de reuşit în traduceri, păstrând practic descrierea situației din original, ceea ce se explică, probabil, prin faptul că feericul oscilează la limita realului, reflectând mersul obişnuit al gândirii unui copil, care le sesizează în ansamblu, iar traducătorul are un vast câmp de manifestare a aptitudinilor sale creative.

Blocul 4 de exemple:

Originalul în română	După ce împrăştia copiii pe la pragurile lor, *cuşma se făcea iar mică, s-o poată pune Guguţă în cui* (56).
Traducerea în franceză	Ayant reconduit les enfants, *le bonnet redevenait petit pour que Gougoutsa pût l'accrocher au clou* (5).
Comentariu	Este păstrat efectul magic din original.
Traducerea în italiană	Quando Gugu ha accompagnato tutte le bambine e anche la maestra, torna a casa. *E quando appende il colbacco all'attaccapanni, quello diventa normale. Solo un po' grande.*
Comentariu	Este păstrat și dezvoltat efectul magic din original.
Traducerea în engleză	**Fragmentul este omis** Presupunem că omiterea fragmentului rezultă din alegere deliberată a traducătoarei, motivele le-am expus anterior.
Traducerea în rusă	Отведёт Гугуцэ детей, *и шапка сразу становится маленькой, чтобы её можно было на вешалку повесить* (5).
Comentariu	Este păstrat efectul magic descris în textul original.

Acelaşi specific al mentalității unui copil, al felului său de a gândi este descris în blocul de exemple 6. Tot aici observăm interferenţele ce țin de informaţia de ordin sociocultural și putem

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

aprecia strategiile şi procedeele de traducere pentru care a optat fiecare traducător.

Blocul 5 de exemple:

Originalul în română	Într-o zi Guguţă s-a pomenit că are *şapte bănuţi*. Şi unde îi pune în cel mai adînc buzunar şi nu umblă la ei trei zile, poate vor scoate *puişori de bani*. Cînd colo, a găsit lîngă banii vechi numai o ţintă. Sora lui, Dica, i-a spus că nici în buzunarul ei monedele nu fac puişori. Iar buzunarul lui tata nu era acasă (61).
Traducerea în franceză	Une fois Gougoutsa se trouva avoir *sept kopeks*. Il les enfuit au plus profond de sa poche et n'y toucha point trois jours durant dans l'espoir que ses *kopeks* feraient éclore des *poussins d'argent.* Trois jours après il ne trouva auprès de son argent rien de plus qu'un clou. Sa soeur Dique lui dit que chez elle non plus les pièces de monnaie ne faisaient jamais de poussins. Et la poche de son père n'était pas à la maison (8).
Comentariu	În traducerea în limba franceză traducătorul recurge la un împrumut din limba rusă – *sept kopeks*, alături de un termen francez – *l'argent*. Alegerea acestui echivalent reflectă perioada în care a fost realizată traducerea respectivă, anul 1979, când în spaţiul Republicii Moldova circula acest fel de monede, deci este o traducere adaptată la situaţia de comunicare concretă, adică cu elemente din cultura rusă, chiar dacă Spiridon Vangheli a folosit în textul original un lexem cunoscut de multă vreme de poporul moldovenesc – *bănuți*.
Traducerea în italiană	Un giorno Gugu ha trovato sette *monete,* non una di più nè una de meno. Le ha infilate nella tasca più profonda dei pantaloni e per tre giorni non le ha toccate. Sperava tanto *che aumentassero di numero*, ma non è successo. Pazienza. Non è successo nemmeno nelle tasche della sua sorellina Ghighi, che però non aveva sette monete: non aveva nemmeno una (29).
Comentariu	În limba italiană este utilizat lexemul cu o semantică generică – *monete*. În extinderea traducerii, expresia *puişori de bani* este tradusă prin parafrază, fără a

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

	utiliza un substantiv ce ar denumi monede: *che aumentassero di numero.*
Traducerea în rusă	Однажды Гугуцэ нашёл *семь копеек*. Не больше и не меньше. Опустил он *монетки* в самый глубокий карман, три дня туда не залезал: вдруг рядом с прежними новые *монетки* заведутся? Но в кармане, кроме гвоздя, ничего нового не обнаружилось. Сестрёнка сказала, что в её кармашке деньги сами не заводятся. Насчёт папиного кармана брат с сестрой ничего сказать не могли: его не было дома.
Comentariu	În limba rusă observăm prezenţa mai multor unităţi lexicale: *копеек, монетки, деньги*. Totodată, în acest fragment găsim o supratraducere – Однажды Гугуцэ нашёл *семь копеек*. *Не больше и не меньше*. În original nu există un astfel de text, în schimb, el figurează și în versiunea în italiană: Un giorno Gugu ha trovato *sette monete, non una di più nè una de meno*, fapt ce confirmă o dată în plus că traducătoarea de italiană s-a bazat pe textul în limba rusă și nu pe originalul în română.

O influenţă identică a condițiilor mediului sociocultural în care este efectuată traducerea o desprindem din exemplele din blocul 6:

Originalul în română	Cînd vede aşa, Guguţă cumpără un bumb. Îi mai rămăseseră acolo nişte bănuţi şi a hotărît să-i caute mamei o rochie, dar să fie numaidecît albastră, că mama are ochi albaştri. N-a găsit o rochie ca ochii mamei. Mai umblă Guguţă prin magazin, că are bani. Iaca dă de nişte *pantofi cu călcîiul de-o jumătate de arşin* (57).
Traducerea în franceză	Ce voyant, Gougoutsa acheta un bouton. Il lui restait encore quelques kopeks, et il décida d'acheter une robe à sa mère. Il voulait absolument qu'elle fût bleue comme les yeux de sa mère. Tout à coup il remarqua des souliers avec *des talons hauts d'une demie-archine* (8).
Comentariu	Nu putem explica opțiunea lui Vangheli care utilizează unitatea de măsură de origine rusească (*o*

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

	jumătate de arşin), dar regăsim acest împrumut și în traducerea în limba franceză: *des talons hauts d'une demie-archine.*
Traducerea în italiană	Allora Gugu compera un bottone. Un bottone costa quattro monete. Gliene sono rimaste tre. Gugu vorrebbe comperare un vestito per il bottone, ma non uno qualunque: un vestito blu. Sono belle, però, anche quelle *scarpe col tacco alto* (30).
Comentariu	În limba italiană nu este precizată înălțimea tocului pantofilor, doar se spune că sunt înalți: *scarpe col tacco alto.*
Traducerea în rusă	Видя такое дело, купил Гугуцэ пуговицу. Теперь у него оставалось три копейки. Надо бы к пуговице платье прикупить. И не какое-нибудь, а голубое. Но голубого платья в продаже не было. Может, взять вон те *туфли на высоких каблуках*? (6).
Comentariu	În limba rusă nu este precizată înălțimea tocului pantofilor, doar se spune că sunt înalți: *туфли на высоких каблуках*: observăm că traducătorul a neutralizat un cuvânt arhaic – *arşin*, care nu este pertinent pentru un copil vorbitor de limbă rusă. Spre deosebire de original, în care Guguță doar vede pantofii, în limba rusă este utilizată o întrebare, care transmite un alt mesaj – Guguță se întreabă dacă vrea să cumpere pantofii, adică are dubii.

Alegerea traducătorilor de a neutraliza în multe cazuri informația marcată de valențe socioculturale transmite grija pentru destinatarul textelor traduse: în ultimul exemplu contează că este vorba despre pantofi pe tocuri înalte, copiii nu au nevoie de mai multe detalii, ele ar putea reduce atenția cititorilor în formare. Totodată, nici într-o versiune din cele analizate nu a fost păstrată descrierea mentalității unui copil, care este sigur că șapte bănuți constituie o sumă importantă: *Îi mai rămăseseră acolo nişte bănuţi şi a hotărît să-i caute mamei o rochie, dar să fie numaidecît albastră, că mama are ochi albaştri. N-a găsit o rochie ca ochii mamei. Mai umblă Guguţă prin magazin, că are bani.*

Este interesant de analizat felul în care traducătorii soluționează traducerea cântecelor de leagăn, căci structura sonoră are o importanță deosebită pentru copilul care abia descoperă secretele și profunzimea aspectului fonologic al limbii materne. Traducătorul aplică capacități sporite de creativitate pentru a menține interesul

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

copilului care va savura naturalețea, muzicalitatea, rima, ritmul textului tradus.

Blocul 7 de exemple:

Originalul în română	Altă dată Guguţă s-ar fi gîndit ce să facă cu bucata de poveste care i-a rămas în cap, dar acum nu-i ardea de asta. Să fie bună fata de împărat să-l aştepte pe Făt-Frumos pînă va avea timp Guguţă în altă seară să spună povestea mai departe. Când a dat să-i măsoare piciorul, s-a mișcat o mână de-a mamei. Guguță a luat-o încetinel în palmele lui mititele și, *legănând-o, îi cântă așa*: Nani, nani, Mâna mamei... Cum a adormit mâna, Guguță hai să măsoare talpa mamei! (58).
Traducerea în franceză	Lorsqu'il voulut prendre la pointure du pied de sa mère, une main de celle-ci remua. Gougoutsa la prit doucement et *la berça tout en chantonnant*: *Dodo, petite, dodo* *Dors, menotte, dors…* La main une fois endormie, Gougoutsa se mit à mesurer le pied de sa mère (9).
Comentariu	Traducătorul a simulat un cântec de leagăn în limba franceză, în care sunt utilizate elemente caracteristice acestui tip de text în cultura franceză, cu elemente și procedee tipice pentru cântexele de leagăn, ușor de recunoscut: *dodo, petite*....
Traducerea în italiană	Esce in punto di piedi dalla camera da letto, torna con un filo in mano e si avvicina alla mamma. Lei muove lentamente la mano. Gugu gliela prende e la culla, *canticchiando una ninnananna*. *Fa' la ninna, fa' la nanna,* *o manina della mamma,* *dormi fino a domattina,* *Fai la brava, cara manina* (32).
Comentariu	În traducerea în italiană regăsim o muzicalitate sporită a cântecului de leagăn, cu o succesiune de diminutive, specific pentru tradiția acestei culturi.
Traducerea	На цыпочках вышел он из спальни и вернулся с

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

în rusă	ниткою в руках. Приложил он нитку к маминой ноге, и тут у мамы рука шевельнулась. Взял Гугуцэ мамину руку в ладошку, *начал её покачивать*. *Ночь тиха, постель мягка,* *Баю-баюшки, рука.* От этой песенки рука сразу уснула (6-7).
Comentariu	În versiunea tradusă în limba rusă este propus un text echivalent la nivel funcțional cu originalul, dar marcat de specificul cântecelor de leagăn rusești, însoțite de elemente tradiționale pentru acest gen literar, ca *Баю-баюшки...* și o rimă adaptată acestui tip de texte.

Nu se pot extrage elemente de echivalenţă la nivel de microstructură, accentul este pus pe dimensiunea funcțională, adică pe tipul de text care trebuie să fie un cântec de leagăn, după cum rezultă din context. Alegerea este adecvată realităţii socioculturale concrete.

Atare efecte se suprapun deseori elementelor de factură socioculturală incorporate în textul original, iar traducerea oscilează între păstrarea lor ca atare, adaptarea la regulile de comunicare în societatea şi cultura-ţintă (până la limita de ștergere a specificului culturemelor din textul original), sau excluderea lor totală, în funcţie de pertinenţa informativă în textul concret şi de nivelul de traductibilitate care poate fi aplicat.

Blocul 8 de exemple:

Originalul în română	Altă dată Guguţă s-ar fi gîndit ce să facă cu bucata de poveste care i-a rămas în cap, dar acum nu-i ardea de asta. Să fie bună fata de împărat să-l aştepte pe *Făt-Frumos* pînă va avea timp Guguţă în altă seară să spună povestea mai departe (58).
Traducerea în franceză	L'autre fois cela aurait gêné Gougoutsa de ne pas terminer son conte, maintenant il ne s'en soucier point: que la fille du roi ait patience et attende *Fet-Froumos*[1] jusqu'au soir où Gougoutsa pourrait continuer son récit (9). [1]Héros des contes populaires moldaves.
Comentariu	Traducătorul a optat pentru păstrarea numelui propriu *Făt-Frumos*, adaptat la pronunţia în limba franceză *Fet-Frumos*, recurgând la glosarea prin notă de subsol.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Traducerea în italiană	Gugu è bravo a raccontare le storie: così bravo che a metà storia la mamma è già addormentata. Adesso *il principe azzurro* dovrà aspettare un po' per incontrare la principessa: in questo momento Gugu non ha tempo di occuparsi di lui (32).
Comentariu	În limba italiană este neutralizată informaţia socioculturală, fiind folosit un lexem cu un sens generic: *il principe azzurro*, mai clar pentru micii cititori italieni.
Traducerea în rusă	Пошёл он домой, стал дожидаться вечера, когда мама спать ляжет. А чтобы она быстрее уснула, Гугуцэ стал рассказывать ей сказку про царевну. Мама уснула на середине, и другая половина сказки осталась в голове у Гугуцэ. Что ж, пусть царевна подождёт своего *Фэт-Фрумоса* до следующего раза. Гугуцэ было не до них (6).
Comentariu	Traducătorul a optat pentru păstrarea numelui propriu *Făt-Frumos*, transcris în limba rusă ca *Фэт-Фрумос*, fără explicaţii suplimentare, căci sensul este explicitat prin elementele din cotext: *Что ж, пусть царевна подождёт своего Фэт-Фрумоса до следующего раза* (să-și aștepte prințul până „altă dată").

În procesul traducerii literaturii pentru copii ne convingem mai mult ca oricând despre justeţea abordării textuale a traducerii, promovată de numeroşi traductologi moderni, printre care un loc aparte îi revine lui Eugeniu Coşeriu: „La rîndul său, traducerea priveşte direct nivelul discursului şi nu nivelul unei anume limbi (*numai textele sînt traduse*) [subl. n. – L. Z.] şi este legată, de aceea, de distincţia *desemnare/semnificaţie/sens"* [subl. n. – L. Z.] (Coşeriu 2009, 314-315).

Doar la nivelul textului este posibilă redistribuirea elementelor informative ale mesajului original în vederea conservării încărcăturii semantice și a efectelor pragmatice, ceea ce contribuie la calitatea traducerii, adică la reducerea discrepanţelor dintre original şi versiunea tradusă.

Strategiile de traducere pragmatică merg dincolo de nivelul textului, căci orice text, indiferent de destinația lui, este scris de oameni și pentru oameni. În textul tradus trebuie transmise maximal așteptările, interesele, scopurile țesute în original. Este știut că dimensiunea pragmatică a traducerii presupune structura relațiilor și a conexiunilor dintre text și realitatea lingvistică, inclusiv realitățile

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

socioculturale. Traducătorul intervine cu elementele considerate de el ca fiind importante și necesare pentru înțelegerea unor informații mai speciale de ordin sociocultural, îngrijindu-se de efectele ce ar trebui să rezulte din cunoașterea și interpretarea lor adecvată de către destinatar. În exemplele analizate, am observat diverse abordări în textul tradus, de la extindere informativă până la reducere substanțială de text; de la respectarea strictă a normelor gramaticale, ce generează pierderi comunicative, la o libertate foarte mare a expunerii fabulei nuvelelor traduse (la limita „prietenilor perfizi ai traducătorului"). Vom vorbi deci, despre o schimbare în textul tradus a pragmaticii textului original, adaptând-o la un nou destinatar. Ceea ce rămâne comun în cazul nuvelelor lui S. Vangheli este destinatarul copil, dar mentalitatea acestuia nu este absolut identică în diferite societăți.

Blocul 9 de exemple:

Originalul în română	Bătea la uşă, însă, o sărbătoare mare, de care e una pe an, cînd toţi bărbaţii trebuie să facă daruri. Guguţă a fost primul dintre bărbaţii satului care a pornit după cumpărături. Cum ieşea pe portiţă, bi-bi, *un automobil* pe drum (61). - Iii! se opreşte omuleţul. Am să-i cumpăr mamei *o maşină*, că o dor picioarele cînd umblă prin ogradă (61).
Traducerea în franceză	Le jour d'une grande fête approchait, celle où tous les hommes doivent faire des cadeaux. Gougoutsa fut le premier des hommes de son village qui alla faire des achats. Au moment où il sortait par le portillon un coup de klaxon retentit: *une Volga*. - Voilà, dit le petit bonhomme en s'arrêtant. J'achèterai *une auto* à ma mère, car elle a mal aux pieds à tant marcher dans la cour (8).
Comentariu	Textul tradus reflectă condițiile pragmatice și sociale la care ne-am referit anterior, adică necesitatea de a respecta cerințele dictate de unele organisme de supraveghere ideologică, cerințe valabile atât pentru producerea textelor originale, cât și pentru traduceri. Traducătorul este într-un fel obligat să aducă mărci ale realității sovietice, chiar dacă autorul Vangheli evită să ofere detalii ce ar ancora evenimentele descrise la o anumită perioadă istorică. Dacă în textul original este vorba despre un oarecare automobil, informația

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

	reprodusă fidel în traducerea în italiană și în rusă, apoi în versiunea în limba franceză este utilizată denumirea unei mărci de automobile (considerate luxoase), produse în Uniunea Sovietică – *une Volga*. Totodată, prin această opțiune traducătorul explicitează dorința lui Guguță de a-i face mamei cadou cea mai bună mașină – *o Volgă*, etalon al calității în contextul social respectiv. În traducerea în limba franceză este păstrat efectul comic al „exploatării" automobilului descris în original: *J'achèterai une auto à ma mère, car elle a mal aux pieds à tant marcher dans la cour.*
Traducerea în italiană	Stava per arrivare dei regali, quando tutti gli uomini fanno un regalo a tutte le donne. Gugu è stato il primo a entrare nel negozio del villaggio. Pensa di comperare *un'automobile* per la sua mamma. *Così poi potrà accompagnarla al mercato, ed è comodo, perché non bisogna portare pacchi e pacchetti: li porta la macchina* (30).
Comentariu	În limba italiană se vorbește doar despre ideea de a cumpăra un automobil, dar se pune accentul pe partea practică a folosirii lui: *Così poi potrà accompagnarla al mercato, ed è comodo, perché non bisogna portare pacchi e pacchetti: li porta la macchina.* Dispare efectul comic, bazat pe modul de gândire naiv al unui copil, schimbând accentul spre pragmatic. Este un fel de „autohtonizare" a informației din original, adaptată la felul de cunoaștere a lumii de către copiii italieni, care nu prea sunt familiarizati cu realitatea rurală moldovenească (când mama obosește umblând prin ogradă din cauza volumului mare de lucru pe care trebuie să-l facă).
Traducerea în rusă	Приближался день, какой бывает раз в году. Когда все мужчины всем женщинам делают подарки. Гугуцэ первым из мужчин своего села явился в магазин. По дороге он надумал купить маме *машину.* Возить маму на базар будет, конечно, он, Гугуцэ.
Comentariu	În traducerea în limba rusă desprindem un efect similar celui din limba italiană: *По дороге он надумал купить маме машину. Возить маму на базар будет, конечно, он, Гугуцэ.*

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

	Observăm din nou o supratraducere în limba rusă, unde este adăugat un fragment lipsă în original: *Возить маму на базар будет, конечно, он, Гугуцэ*, pe care îl regăsim și în versiunea în italiană: *Così poi potrà accompagnarla al mercato, ed è comodo, perché non bisogna portare pacchi e pacchetti: li porta la macchina.*

Secvențele din blocul 10 de exemple oferă modele de adaptare pragmatică substanțială operate de traducătorii de limbă rusă și de limbă italiană. În cazul concret ne referim la schimbarea finalului nuvelei „Cadoul". Probabil, în opinia traducătoriilor de limbă italiană și rusă, finalul nuvelei, scris de S. Vangheli, nu răspunde așteptărilor unui copil care așteaptă un sfârșit fericit al istoriei cu cadoul pentru mama. Posibil, anume din aceste considerente, traducătorii respectivi au adăugat fragmente informative prin care răspund acestor așteptări ale micilor cititori.

Blocul 10 de exemple:

Originalul în română	Guguță a aşteptat încă multă vreme la fereastră să stea ninsoarea, *pînă l-a găsit mama într-un tîrziu adormit, cu un bumb în mînă* (59).
Traducerea în franceză	Gougoutsa attendit bien longtemps auprès de la fenêtre que la neige cessât de tomber, et sur le tard, *sa mère le trouva endormi un bouton à la main* (11).
Comentariu	În limba franceză este păstrată cu fidelitate informația din original, inclusiv în ceea ce ține de finalul istoriei: *sa mère le trouva endormi un bouton à la main.* Traducătorul, la fel ca autorul originalului, a încheiat istoria pe o notă întrucâtva tristă: Guguță nu a reușit să-i pregătească mamei un cadou adevărat de sărbătoarea femeilor.
Traducerea în italiană	Gugu si è addormentato. La mamma lo trova che dorme sulla panca davanti alla finestra. *Nella manina aperta ci sono tre monete e un bottone di cui la mamma aveva bisogno* (34).
Comentariu	În limba italiană traducătoarea propune un sfârșit fericit de nuvelă: *Nella manina aperta ci sono tre monete e un bottone di cui la mamma aveva bisogno*.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Traducerea în rusă	Небо потемнело, холмы побелели, а мальчик уснул. Мама нашла его, спящего, у окна. В руке он держал три копейки и пуговицу. Чудесную пуговицу. *Как раз такую, какая была маме очень нужна* (7).
Comentariu	În limba rusă înregistrăm de asemenea o încheiere fericită a istoriei cu cadoul pentru mama: *В руке он держал три копейки и пуговицу. Чудесную пуговицу. Как раз такую, какая была маме очень нужна.* Traducerile în rusă și în italiană adaugă un detaliu important: Guguță a cumpărat bumbul de care mama avea nevoie.

În exemplele precedente au fost înregistrate diferite grade de intervenție în informația din textul-sursă. Este clar că situația depinde nemijlocit de abilitatea traducătorului și de felul în care el interpretează textul original și îl adaptează la așteptările și la gradul de cunoaștere a realității înconjurătoare de către cititorul în formare, care aparține limbii și culturii-țintă. Din acest motiv, vorbim despre echivalențe stabilite la nivel textual și chiar macrotextual, adică de echivalențe dinamice, care pun în valoare orientarea traducătorului spre așteptările destinatarului său, în condiția unei bune cunoașteri a mentalității acestuia. Întrebarea despre acceptabilitatea unor astfel de transformări rămâne însă deschisă, căci, credem, este vorba totuși despre o gradare diferită a nivelului de fidelitate față de original, nu întotdeauna ușor de argumentat.

O altă constatare de ordin general, la care am ajuns suprapunând versiunile realizate în diferite limbi, este că, fidelitatea informativă a originalului, comparativ cu traducerea lui, apare mai clar în cuplul de limbi română – franceză. Acest raport cunoaște devieri importante pentru binomul limba română – limba rusă, limba română – limba italiană. Mai mult decât atât, considerăm că în cazul limbii italiene avem de-a face cu o traducere indirectă, realizată prin intermediul limbii ruse: ajungem la această concluzie în urma comparării efectelor comune de adaptare a conținutului originalului în textele traduse în aceste două limbi. Pentru limba engleză, urmează să analizăm mai multe fragmente, dar este foarte posibil că, și în acest caz, să fie vorba tot despre o traducere indirectă din rusă, judecând după portofoliul de limbi al traducătoarei americane, care a produs mai multe traduceri din limba rusă în engleză, fiind o bună cunoscătoare de limbă rusă.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Concluzie

Traducerea literaturii pentru copii înaintează exigenţe sporite faţă de traducător. La fel ca autorul, traducătorii trebuie să fie conştienţi de numeroasele restricţii de ordin moral, etic, educaţional, să fie capabili să contribuie adecvat la cunoaşterea şi respectarea unei culturi străine.

Orice traducere a literaturii pentru copii este orientată cu preponderenţă spre formarea intelectuală a tinerilor cititori, contribuie la dezvoltarea interesului pentru lectură, a capacităţilor analitice de gândire.

Traducerea textelor de acest gen este actualizată în permanenţă, fiind adaptată în plan sincronic şi sociocultural la aşteptările destinatarului-copil prin formele dinamice de echivalenţă, stabilite la nivel textual și macrotextual.

Scrierile lui Spiridon Vangheli au cunoscut atât traduceri realizate nemijlocit din limba română spre limbile străine, cât și traduceri indirecte, mai ales prin intermediul limbii ruse. Această alegere este motivată într-o anumită perioadă istorică, cea a ex-URSS, prin politica clasei dominante, care prevedea traducerea textelor în limba rusă, iar apoi din rusă în alte limbi. Mai târziu, traducerile indirecte sunt condiționate de factori subiectivi, adică de competențele lingvistice ale traducătorului (cazul traducerii în limba italiană a nuvelelor lui Vangheli).

Comparând ediţiile traducerilor în diferite limbi, am constatat că, în procesul traducerii literaturii pentru copii, nu sunt rare situaţiile de adaptare (de diferit grad) la aşteptările destinatarului atât a textului, cât și a dimensiunii paratextuale, inclusiv a celei iconice.

Referinţe bibliografice

Armaşu-Canţîr, Ludmila. *Structuri şi formule narative în opera lui Spiridon Vangheli*. Chişinău: Garamont-Studio, 2012.

Bantaş, Ana. „Spiridon Vangheli şi lumea primară”. *Revista Limba Română,* nr. 7-8, anul XXII, 2012. Disponibil online la: http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1689 (Accesat în 12 iulie 2015).

Cimpoi, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chişinău: Editura Arc, 1996.

Condrea, Irina. *Traducerea din perspectivă semiotică*. Chişinău: Cartdidact, 2006.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Coşeriu, Eugeniu. *Omul şi limbajul său*. Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.

Debombourg, Héloïse. „Les différents procédés de traduction dans la littérature de jeunesse”. *La Clé des Langues* (Lyon: ENS LYON/DGESCO). Mis à jour le 9 mai 2011 (Accesat în 1 februarie 2015).

Dicţionarul scriitorilor români din Basarabia 1812-2006. Muzeul literaturii române „M. Kogălniceanu”. Chişinău: Editura Prut Internaţional, 2007.

Friot, Bernard. „Traduire la littérature pour la jeunesse”. *Le français aujourd'hui*, 3, 2003, n° 142: 47-54. Disponibil online la: www.cairn.info/revue-le-francais-aujourd-hui-2003-3-page-47.htm (Accesat în 1 februarie 2015).

Groparu-Spiţă (Chifane), Cristina. *Traducerea literaturii pentru copii*. Rezumatul tezei de doctorat. Galaţi, 2011. Disponibil online la: www.arthra.ugal.ro (Accesat în 30 august 2015).

Identité et Equivalence, Négation et Alternation. Disponibil online la: http://hubertelie.com/u_phi_scien-fr-140-000-negation-alternation-identite-equivalence.html#id_neg_iv_alt (Accesat în 19 ianuarie 2012).

Kabatek, Johannes. *Tradiţii discursive. Studii*. Bucureşti: Editura Academiei Române, 2015.

Lungu Badea, Georgiana. *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2012.

Pederzoli, Roberta. *La traduction de la littérature d'enfance et de jeunesse et le dilemme du destinataire*. Bruxelles: Editeur P. Lang, 2012.

Şleahtiţchi, Maria. „Literatura pentru copii: între inocenţa şi nostalgia jocului”. In: *Literatura pentru copii*. Chişinău: Editura Ştiinţa-Arc, 2004: 18.

Spiridon Vangheli şi universul senin al copilăriei. Biobibliografie. Biblioteca Naţională pentru Copii „Ion Creangă”, alcătuitor: Tamara Maleru. Ediţie îngrijită de Claudia Balaban. Ediţia a 2-a, revăzută şi completată. Chişinău: „Baştina-Radog” SRL, 2012.

Vrabie, Diana. *Literatura pentru copii (analize literare, note biobibliografice, bibliografie critică şi sugestii pentru lectură)*. Chişinău: Editura Integritas, 2009: 7-12.

Vrabie, Diana. „Proza scurtă pentru copii. Între tradiţionalism şi postmodernism”. Prefaţă la antologia *Prozatori contemporani din Basarabia*. Tîrgovişte: Editura Bibliotheca, 2015: 3-4.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)

Zbanţ, Ludmila, Gheorghiţă, Elena, Zbanţ, Cristina. „Le chaos, le système et le fractal appliqués à l'analyse du processus de traduction". *L'Expérience de traduire*, sous la rédaction de Mohammed Jadir et Jean-René Ladmiral, nr. 3, vol. 1, Paris: Editions Champion, 2015: 219-233.

Zbanţ Ludmila, Zbanţ, Cristina. „Abordarea textuală a traducerii în viziunea lui Eugeniu Coşeriu". *Anuar de lingvistică şi istorie literară*. T. LI, 2011, număr special Lucrările colocviului internaţional Eugeniu Coşeriu – 90 de ani de la naştere (Iaşi – Bălţi, 27-29 iulie 2011). Bucureşti: Editura Academiei Române, 2012.

Notiță biobibliografică

Ludmila ZBANŢ este doctor habilitat, profesor la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Departamentul de traducere, interpretare și lingvistică aplicată. A fost implicată în numeroase proiecte internaţionale ca director de proiect, codirector sau membru în echipe de cercetare. Interesele sale științifice sunt centrate pe probleme actuale din domeniul ştiinţelor limbii, în special pe studii comparate ale limbilor romanice (româna, franceza, spaniola), dar şi ale altor limbi moderne, abordate din perspectivă traductologică și terminologică. Rezultatele investigaţiilor prezentate în cadrul conferinţelor ştiinţifice naţionale şi internaţionale desfăşurate în Armenia, Bulgaria, Georgia, Franţa, Italia, România, Rusia, Spania, Ucraina, Ungaria. Cercetările au fost materializate în circa 160 de publicaţii ştiinţifice, inclusiv 2 monografii, 4 suporturi de curs, numeroase articole științifice publicate în reviste și culegeri din Republica Moldova, România, Franța, Armenia, Georgia, Rusia, Spania, Ungaria, Ucraina.

BDD-V4222 © 2017 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:11 UTC)